

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

КОВАЛЕНКО Вадим Миколайович - аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету

ORCID: 0009-0005-5108-4798

УДК 340.13

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.1.41>

Дослідження присвячене комплексному аналізу правового регулювання процесів цифровізації в Україні та їх впливу на трансформацію суспільних відносин. У роботі розглядається багатоаспектність поняття цифровізації, яке охоплює як технічну трансформацію інформації в цифровий формат, так і глобальні зміни в економічній, соціальній та управлінській сферах суспільного життя.

Особлива увага приділяється аналізу національного законодавства у сфері цифровізації, зокрема законам України «Про національну програму інформатизації», «Про електронні комунікації», «Про електронну комерцію», «Про захист персональних даних», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». Досліджується взаємозв'язок між різними нормативно-правовими актами та їх роль у формуванні цілісної системи правового регулювання цифрової трансформації.

У роботі розкривається специфіка впровадження цифрових технологій у різні сфери суспільного життя, включаючи державне управління, освіту, медицину та судову систему. Аналізуються особливості правового забезпечення електронного документообігу, захисту персональних даних, кібербезпеки та електронної ідентифікації як ключових елементів цифрової інфраструктури.

Дослідження виявляє, що успішна цифрова трансформація вимагає не лише технологічних інновацій, але й адекватного право-

вого регулювання, яке забезпечує баланс між ефективністю, доступністю та безпекою цифрових послуг. Особлива увага приділяється питанням забезпечення рівного доступу громадян до цифрових технологій та запобігання цифровому розриву в суспільстві.

Результати дослідження демонструють, що правова система України демонструє інтегрований підхід до регулювання процесів цифровізації, створюючи основу для системної цифрової трансформації суспільства. Водночас виявлено необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правової бази для відповіді на нові виклики цифрової епохи.

У висновку наголошується, що аналіз нормативно-правових актів свідчить про формування цілісної системи правового регулювання, яка охоплює питання електронних комунікацій, електронної комерції, захисту персональних даних, кібербезпеки та електронної ідентифікації. Особливе значення має забезпечення рівного доступу громадян до цифрових технологій та запобігання цифровому розриву в суспільстві.

Ключові слова: цифровізація, правове регулювання, електронні комунікації, захист персональних даних, кібербезпека, цифрова трансформація.

Постановка проблеми

Цифрова трансформація суспільства є одним із визначальних процесів сучасності, що докорінно змінює усталені форми соціальної взаємодії, економічних відносин та державного управління. В умовах

стрімкого технологічного розвитку особливої актуальності набуває питання адекватного правового регулювання процесів цифровізації, яке б забезпечувало баланс між інноваційним розвитком та захистом прав і інтересів громадян.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю системного аналізу правового забезпечення цифрової трансформації в Україні, яка активно розвиває своє законодавство у цій сфері, прагнучи відповідати європейським стандартам та глобальним викликам цифрової епохи. Особливої ваги це питання набуває в контексті євроінтеграційних прагнень України та необхідності гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу.

Стан дослідження проблематики

Теоретичне підґрунтя дослідження формують праці провідних науковців, зокрема О. Хлибницької, М. Хаустової, О. Панченка та І. Сердюк, які розкривають різні аспекти цифровізації та її впливу на суспільні відносини. Водночас динамічний характер цифрових трансформацій вимагає постійного оновлення наукових підходів до їх правового регулювання.

Виклад основного матеріалу

Згідно з позицією О. Хлибницької цифровізація має на меті не просто оновити, а повністю трансформувати існуючі економічні галузі, створити нові сфери діяльності та суттєво модернізувати ключові аспекти суспільного життя, що дозволить зробити їх більш продуктивними та відповідними сучасним викликам. Проте реальний успіх у цій галузі можливий лише за умови, що цифрові ініціативи, проекти та стратегії будуть чітко вписаними у загальнодержавні, регіональні та галузеві програми розвитку, що забезпечить їхню системність та практичну результативність.

Ми цілком підтримуємо такий підхід, адже цифровізація не повинна розглядатися як мета сама по собі, а як потужний інструмент для підвищення конкурентоспроможності економіки та оптимізації державного управління. Її ефективність залежить від наявності чіткої стратегії,

узгодженості з іншими напрямками розвитку та створення необхідної інфраструктури для її реалізації [1].

М. Хаустова вважає, що поняття «цифровізація» має два основних значення. У вузькому розумінні цифровізація означає перетворення інформації в цифровий формат, що дозволяє зменшити витрати та відкриває нові можливості. Активне впровадження цього процесу на різних рівнях призводить до значних позитивних змін, які стають основою для розуміння цифровізації в ширшому контексті.

У широкому сенсі цифровізація передбачає глобальну трансформацію всіх аспектів економічного, соціального та суспільного життя завдяки використанню цифрових технологій. Вона перестає бути просто інструментом для оптимізації окремих процесів і стає ключовим фактором глобального прогресу, що підвищує ефективність економіки та покращує якість життя. Проте цифровізація може вважатися стійким трендом розвитку лише за умови, що вона охоплює всі сфери – від виробництва та бізнесу до науки та соціальної сфери, забезпечує ефективне використання своїх результатів, робить цифрові ресурси доступними для всіх і супроводжується набуттям навичок роботи з цифровою інформацією не лише спеціалістами, а й звичайними громадянами [2, с. 11].

На думку О. Панченка та І. Сердюк, цифровізація повинна забезпечувати рівні можливості для кожного громадянина у доступі до сучасних цифрових послуг, інформаційних ресурсів та знань, що базуються на інформаційно-комунікаційних технологіях. Вона має стати потужним інструментом для міжнародної та європейської інтеграції України, відкриваючи нові перспективи для виходу на глобальні ринки та посилення регіональної співпраці. Одним із ключових завдань розвитку цифрової інфраструктури є створення умов для безперешкодного доступу до цифрових технологій для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального стану, фінансових можливостей чи місця проживання. Це має вирішальне значення для запобігання цифровому розриву, який

може стати серйозною перешкодою для соціально вразливих груп населення, обмежуючи їхню участь у цифровій економіці та суспільстві [3, с. 108].

Відповідно до Закону України «Про національну програму інформатизації» цифровізація визначається як процес інтеграції цифрових технологій у всі аспекти суспільного життя [4].

Закон України «Про електронні комунікації» визначає правові основи для діяльності у сфері електронних комунікацій та використання радіочастотного спектра. Він встановлює ключові принципи регулювання цієї галузі, а також визначає права, обов'язки та відповідальність як учасників ринку електронних комунікацій, так і кінцевих користувачів послуг [5, с. 58].

Закон України «Про електронну комерцію» визначає правові та організаційні засади регулювання діяльності в електронній комерції в Україні. Він встановлює процедуру укладання електронних угод через інформаційно-комунікаційні системи та визначає права та обов'язки учасників таких угод. Закон поширюється на всі електронні правочини, за винятком випадків, коли закон передбачає спеціальні умови для переходу права власності або обмеження обігу об'єктів правочину. Також він не застосовується до угод за участю фізичних осіб, які не є підприємцями, якщо не домовлено про застосування його норм, а також до угод органів влади у межах їх компетенції. Крім того, закон не регулює правочини, що потребують нотаріального посвідчення або державної реєстрації, питання сімейного права, а також угоди, пов'язані з гральним бізнесом, лотереями (окрім благодійних) та зобов'язання, що забезпечуються порукою чи іншими формами майнового забезпечення поза межами господарської діяльності [6].

Закон України «Про захист персональних даних» у контексті цифровізації встановлює правові принципи обробки та захисту персональних даних, що є важливою складовою цифрової трансформації суспільства. Його мета – забезпечити захист основних прав і свобод людини, зо-

крема права на конфіденційність, у процесі обробки даних в цифровому середовищі.

Закон охоплює всі аспекти, пов'язані з обробкою персональних даних, зокрема автоматизовані та частково автоматизовані процеси. Він також регулює неавтоматизовану обробку даних, що зберігаються в організованих системах або призначені для включення в них. У рамках цифровізації це положення дає правову основу для збору, зберігання, передачі та використання персональних даних, що є необхідним для розвитку електронного урядування, розумних міст, цифрових платформ і технологій, спрямованих на покращення управлінської ефективності та економічного розвитку [7].

Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» встановлює правові та організаційні підходи до захисту критично важливих інтересів громадян, суспільства і держави, а також національних інтересів України в кіберпросторі. Він визначає основні цілі, напрямки та принципи державної політики в галузі кібербезпеки, а також повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, громадян та фізичних осіб у цій сфері. Закон також встановлює принципи координації їх діяльності для забезпечення належного рівня кібербезпеки [8].

Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» визначає правові та організаційні основи для електронної ідентифікації та надання довірчих послуг, що є ключовими складовими цифрової трансформації в управлінні, економіці та суспільному житті. Закон регулює взаємодії, пов'язані з використанням цифрових технологій для автентифікації осіб, надання юридичної сили електронним транзакціям і формування безпечного цифрового середовища для довіри.

Цей нормативно-правовий акт визначає права, обов'язки та відповідальність усіх учасників цієї сфери – органів влади, постачальників довірчих послуг, бізнесу та громадян. Він також встановлює вимоги до надійності та безпеки електронних підписів, печаток, сертифікатів та механізмів

мів ідентифікації особи, що є основою для створення інтегрованої системи електронного документообігу та онлайн-адміністративних послуг.

Особлива увага в законі приділяється державному контролю за дотриманням стандартів у сфері електронної ідентифікації та довірчих послуг, що забезпечує відповідність міжнародним вимогам щодо кібербезпеки та захисту персональних даних. У контексті цифровізації цей закон є основою для розвитку безпечної та ефективної цифрової інфраструктури, яка є необхідною для створення електронного урядування, цифрової економіки та суспільства, заснованого на довірливих відносинах у цифровому просторі [9].

Аналіз правової системи України вказує на інтегрований підхід до регулювання процесів цифровізації. Основою є трактування цифровізації, закріплене в Законі України «Про національну програму інформатизації», де цей процес визначається як інтеграція цифрових технологій у всі сфери життя. Це визначення доповнюється та деталізується низкою спеціалізованих законів, що охоплюють різноманітні аспекти цифрової трансформації, від електронної комерції до кібербезпеки та захисту персональних даних.

Законодавча структура цифровізації в Україні є комплексною та взаємопов'язаною, зокрема кожен нормативно-правовий акт спрямований на регулювання окремих аспектів цифрової трансформації. Особливу увагу приділено електронній ідентифікації, довірчим послугам та захисту інформації, що створює правові передумови для безпечного функціонування цифрового простору. Окремим елементом є регулювання електронного документообігу та цифрових комерційних операцій, що забезпечують правову стабільність у сфері електронних транзакцій [10].

Успішне впровадження цифрових технологій у економічний сектор стало поштовхом для їхнього застосування в інших сферах суспільного життя. Наприклад, в освіті це виразилось у створенні систем дистанційного навчання, електронних

платформ для навчання та цифрових навчальних ресурсів. У медицині цифровізація сприяла розвитку телемедицини, введенню електронних медичних карток і застосуванню штучного інтелекту для діагностики. Водночас, в державному управлінні відбулася трансформація завдяки запровадженню електронного урядування, цифрових публічних послуг та системи електронного документообігу [11].

Цифровізація судової системи є природним етапом у процесі загальної цифрової трансформації державних органів [12]. М. Цифровізація судової системи є критично важливим кроком для забезпечення ефективного, швидкого та доступного правосуддя в умовах зростаючого навантаження на суди та ускладнення правових суперечок. Впровадження електронного судочинства, автоматизованих систем розподілу справ, цифрового документообігу та відеоконференцз'язку дозволяє значно прискорити судові процеси і підвищити їх прозорість.

Основні переваги цифровізації судової сфери проявляються в кількох напрямках. З організаційної точки зору це оптимізація роботи судів завдяки автоматизації рутинних завдань, скорочення паперових документів і ефективніше використання ресурсів. У процесуальному контексті цифровізація дозволяє брати участь у судових засіданнях дистанційно, подавати документи онлайн і швидко отримувати доступ до матеріалів справ. Що стосується доступності правосуддя, то цифрові технології роблять судову систему більш відкритою та зрозумілою для громадян, спрощують процедури звернення до суду та слідкування за процесом.

Комплексне впровадження цифрових інструментів у судочинство також сприяє підвищенню якості судових рішень завдяки доступу суддів до актуальної правової інформації, аналітичних інструментів і баз даних судової практики. Це особливо важливо в умовах динамічних змін у законодавстві та для забезпечення єдності судової практики. Крім того, цифрові технології відкривають нові можливості для моніторингу ефективності роботи судів,

аналізу судової статистики та вдосконалення управління судовими процесами.

Висновки

Проведене дослідження демонструє, що правове регулювання цифровізації в Україні характеризується комплексним та системним підходом, що охоплює різні аспекти цифрової трансформації суспільства. Законодавча база у цій сфері постійно розвивається, враховуючи нові технологічні можливості та суспільні потреби.

Аналіз нормативно-правових актів свідчить про формування цілісної системи правового регулювання, яка охоплює питання електронних комунікацій, електронної комерції, захисту персональних даних, кібербезпеки та електронної ідентифікації. Особливе значення має забезпечення рівного доступу громадян до цифрових технологій та запобігання цифровому розриву в суспільстві.

Література

1. Хлебінська О. І. Теоретичні підходи до цифровізації та цифрової трансформації : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2021. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/230519> (дата звернення: 04.02.2025).

2. Хаустова М. Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи. *Право та інновації*. 2023. № 2 (38). С. 7–18. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2\(38\)-1](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2(38)-1)

3. Панченко О., Сердюк І. Інформаційна державна політика на шляху Цифровізації. *Аспекти публічного управління*. 2020. Том 8. Спецвипуск № 1. С. 107–109.

4. Про національну програму інформатизації: Закон України № 2807-ІХ. від 01 грудня 2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 51. ст. 127.

5. Гедіков В. Загальний аналіз нормативно-правових актів у сфері цифровізації в Україні. *Юридичний вісник*. 2024. № 3. С. 54–61.

6. Про електронну комерцію : Закон України № 675-VIII від 03 вересн. 2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 45. Ст. 410.

7. Про захист персональних даних : Закон України № 2297-VI від 01 червн 2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. ст. 481.

8. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України № 2163-VIII від 05 жовтн. 2017 р. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 45, ст. 403

9. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України № 2155-VIII від від 05 жовтн. 2017. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 45. ст. 400

10. Aljawarneh N., Alomari Z. The Role of Enterprise Resource Planning Systems ERP in Improving Customer Relationship Management CRM: An Empirical Study of Safeway Company of Jordan. *International Journal of Business and Management Archives*. 2018. Vol. 13, No. 8. URL : <https://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/view/72765> (date of appeal: 04.02.2025).

11. Latupeirissa J. J. P., Dewi N. L. Y. Prayana I. K. R. Srikandi M. B., Ramadiansyah S. A., Pramana, I. B. G. A. Y. Transforming Public Service Delivery: A Comprehensive Review of Digitization Initiatives. *Sustainability*. 2024. № 16(7). 2818. <https://doi.org/10.3390/su16072818>

12. Setiawan, H., Handayani, I. G. A. K. R., Hamzah, M. G., & Tegnan, H. Digitalization of Legal Transformation on Judicial Review in the Constitutional Court. *Journal of Human Rights, Culture and Legal System*. 2024. Vol. 4, No. 2. URL : <https://jhcls.org/index.php/JHCLS/article/view/263> (date of appeal: 04.02.2025).

SUMMARY

The study is dedicated to a comprehensive analysis of the legal regulation of digitalization processes in Ukraine and their impact on the transformation of social relations. The paper explores the multifaceted nature of the concept of digitalization, which encompasses not only the technical transformation of information into a digital format but also the global changes in the economic, social, and governance spheres of public life.

Particular attention is given to the analysis of national legislation in the field of digitalization, including the laws of Ukraine such as the “National Informatization Program Law,” “Electronic Communications Law,” “Electronic Commerce Law,” “Personal Data Protection Law,” “Cybersecurity Fundamentals Law,” and “Electronic Identification and Trust Services Law.” The study examines the interrelationship between various legal acts and their role in forming a coherent system of legal regulation for digital transformation.

The paper also delves into the specifics of implementing digital technologies in various sectors of public life, including public administration, education, healthcare, and the judiciary. It analyzes the legal frameworks surrounding electronic document circulation, personal data protection,

cybersecurity, and electronic identification as key components of the digital infrastructure.

The study reveals that successful digital transformation requires not only technological innovation but also appropriate legal regulation, ensuring a balance between efficiency, accessibility, and the security of digital services. Special focus is placed on ensuring equal access to digital technologies for citizens and preventing the digital divide in society.

The research findings demonstrate that Ukraine’s legal system adopts an integrated approach to regulating digitalization processes, laying the foundation for a systemic digital transformation of society. At the same time, the study identifies the need for further improvement of the legal framework to address new challenges in the digital age.

In conclusion, it is emphasized that the analysis of legal acts indicates the formation of a comprehensive legal system that covers issues such as electronic communications, electronic commerce, personal data protection, cybersecurity, and electronic identification. A key priority is ensuring equal access to digital technologies for all citizens and preventing the digital divide in society.

Keywords: digitalization, legal regulation, electronic communications, personal data protection, cybersecurity, digital transformation.